

УДК 821.111.09(092)«15/16»
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/69-2-26>

Мар'яна МАРКОВА,
orcid.org/0000-0002-3161-5476
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української літератури та теорії літератури
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(Дрогобич, Львівська область, Україна) markmar29@gmail.com

«ЕПІТАЛАМА» ЕДМУНДА СПЕНСЕРА VS «НОКТЮРН У ДЕНЬ СВ. ЛЮСІ» ДЖОНА ДОННА: ГЕРМЕНЕВТИЧНІ АСПЕКТИ

Пропонована наукова розвідка присвячена порівняльному аналізу двох поетичних творів англійської пізньоренесансної літератури – поеми «Епіталама» (“*Epithalamion*”) Едмунда Спенсера (1552/1553–1599) та поезії «Ноктюрн у День св. Люсі» (“*A Nocturnal Upon St. Lucy’s Day*”) Джона Донна (1572–1631). Окреслено історію написання «Епіталами», пов’язану з одруженням автора, та витлумачено детально продуманий календарний і числовий символізм твору Едмунда Спенсера. Вказано, що джерела цього символізму слід шукати не в античній традиції, звідки, власне, й походить жанр епіталами, а у принципах композиційної побудови, застосованих Франческо Петраркою при створенні його всесвітньовідомої ліричної збірки «Книга пісень». Зроблено припущення, що свій вірш Джон Донн створював під безпосереднім впливом поеми Едмунда Спенсера та виявлено конкретні художні аспекти, в яких «Ноктюрн у День св. Люсі» близький до «Епіталами». Констатовано, що аналізовані твори протиставляються між собою як своєрідні архетипні тексти, які стосуються (відповідно) найбільшого людського щастя (щасливе одруження) та найбільшого людського горя (смерть коханої людини). Зроблено висновок, що вірш Джона Донна повністю інверсує вихідну сюжетну ситуацію, художню образність, символіку, пафос та навіть часопросторові характеристики поеми Едмунда Спенсера. Враховуючи виявлений між ними безперечний зв’язок, зроблено спробу вирішити дискусійну для сучасної західної науки про літературу проблему прототипу героїні «Ноктюрна у День св. Люсі». Умотивовано, що ним цілком обґрунтовано може вважатися дружина Джона Донна Анна Мор, котра трагічно померла під час пологів у віці тридцяти трьох років. Ця теза, своєю чергою, спонукає до висновку, що «Ноктюрн у День св. Люсі» не був написаний раніше за цю подію, яка сталася у 1617 році.

Ключові слова: герменевтика, Джон Донн, Едмунд Спенсер, «Епіталама», «Книга пісень», «Ноктюрн у День св. Люсі», Франческо Петрарка, хронотоп.

Mariana MARKOVA,
orcid.org/0000-0002-3161-5476
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Ukrainian Literature and Theory of Literature
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
(Drohobych, Lviv region, Ukraine) markmar29@gmail.com

EDMUND SPENSER’S “EPITHALAMION” VS JOHN DONNE’S “A NOCTURNAL UPON ST. LUCY’S DAY”: HERMENEUTIC ASPECTS

The proposed paper is devoted to the comparative analysis of two poetic works of late English Renaissance literature – the poem “*Epithalamion*” by Edmund Spenser (1552/1553–1599) and the poem “*A Nocturnal Upon St. Lucy’s Day*” by John Donne (1572–1631). The history of the writing of “*Epithalamion*” related to the author’s marriage has been outlined, and elaborate calendar and numerical symbolism of the text has been interpreted. It has been also indicated that the sources of this symbolism should be sought not in the ancient literary tradition, from where the genre of epithalamion actually originates, but in the principles of compositional construction applied by Francesco Petrarch while creating his world-famous lyrical book “*Canzoniere*”. It has been assumed that John Donne created his poem under the direct influence of Edmund Spenser’s one, and specific aspects in which “*A Nocturnal Upon St. Lucy’s Day*” is close to “*Epithalamion*” have been pointed out. It has been established that the analyzed works are contrasted with each other as a kind of archetypal texts concerning the greatest human happiness (a happy marriage) and the greatest human grief (the death of a beloved). It has been also concluded that John Donne’s poem completely inverts the initial situation, imagery, symbolism, mood, and even time-space characteristics of Edmund Spenser’s one. Taking into account the indisputable connection between them, an attempt to solve the problem of the heroine’s prototype in “*A Nocturnal Upon St. Lucy’s Day*” has been made. It has been reasoned that John Donne’s wife Ann More, who tragically died during childbirth at the age of thirty-three, can be considered to be it. This thesis, in turn, leads to the conclusion that “*A Nocturnal Upon St. Lucy’s Day*” could not be written before this event, taken place in 1617.

Key words: “*A Nocturnal Upon St. Lucy’s Day*”, “*Canzoniere*”, chronotope, “*Epithalamion*”, Edmund Spenser, Francesco Petrarch, hermeneutics, John Donne.

Постановка проблеми. Едмунд Спенсер (1552/1553–1599) та Джон Донн (1572–1631) належать до тих письменників, які дуже популярні в англійському читачьому світі та західній науці про літературу і практично повністю проігноровані в українському літературознавчому дискурсі. Перший належить до кола митців т. зв. Єлизаветинської епохи – «золотого віку» англійської художньої словесності, другий, трохи молодший, з одного боку, все ще залишається вкоріненим у багату ренесансну культуру, а з іншого – часто виявляє у своїй творчості такі риси, які споріднюють її вже з пізнішою культурною епохою – бароко. Едмунд Спенсер був учнем і послідовником великого італійського гуманіста Франческо Петрарки, другим після Філіпа Сідні за яскравістю і майстерністю петраркізмом в англійській поезії. Приналежність Джона Донна до петрарківської ліричної течії залишається нині питанням дискусійним, проте неможливо заперечити той факт, що значні петрарківські імпульси все ж помітні у його художньому доробку (див: Маркова, 2016). Цілком логічно припустити, що петрарківську традицію він не в останню чергу переймав саме через найбільш відомих, знакових англійських поетів-петраркістів – Філіпа Сідні та Едмунда Спенсера, із творчістю яких, безперечно, був добре знайомий.

Мета статті. У пропонованій розвідці ми ставимо собі за мету довести, що один із віршів Джона Донна – «Ноктюрн у День св. Люсі» – написаний саме під впливом Едмунда Спенсера, а точніше його поеми «Епіталама».

Аналіз досліджень. В українському літературознавстві відсутні будь-які розвідки, присвячені названій поезії Джона Донна, як, зрештою, і будь-які роботи комплексного характеру, предметом яких була би творчість цього англійського письменника загалом. «Епіталами» Едмунда Спенсера пощастило більше – її у своїх наукових дослідженнях розглядають Інна Білоконенко (Білоконенко, 2015) та Світлана Ніколаєнко (Ніколаєнко, 2018). Натомість із перекладами ситуація є цілком протилежною – «Ноктюрн у День св. Люсі» перекладений Віктором Марачем (Марач), тоді як поетичний твір Едмунда Спенсера, на превеликий жаль, доступний для українських читачів і дослідників лишень у російськомовному перекладі (у зв'язку із цим цитуємо його виключно в оригіналі).

Виклад основного матеріалу. 11 червня 1594 р. вже немолодий Едмунд Спенсер вступив у шлюб. Його дружиною стала Елізабет Бойл. На честь цієї події поет складає поему під назвою «Епіталама». Концепцію твору він запози-

чує з античної літератури, у якій, власне, і виник жанр весільної пісні – епіталами. Її родоначальницею вважається лесбоська поетка Сапфо, завдяки якій епіталама набула специфічних жанрових ознак, як то тематичне співвіднесення з днем шлюбу, похвали нареченим та Гіменею, добрі побажання, опис весільної процесії, звернення до німф, відвідини нареченої граціями, нетерпеливе очікування вечора, підготовка весільного ложа, присутність оповідача, від імені якого ведеться розповідь і який є розпорядником подій весільного дня, тощо. Популярним був цей жанр і в давньоримській літературі, де він сягнув вершини у творчості Катутла. Останній складав тексти, в яких ліричний герой виступав то як розпорядник, то як керівник хору, то як гість чи привілейована особа на весіллі (Білоконенко, 2015: 63). Саме на епіталами Катутла, очевидно, й орієнтувався англійський митець, проте у своєму творі він виступає новатором, позаяк одночасно відіграє роль не лише церемонейстера і поета, але й нареченого.

Від античних епіталом твір Едмунда Спенсера відрізняється ще одним дуже вагомим аспектом – продуманим числовим символізмом, зосередженим довкола дати одруження автора – дня літнього сонцестояння (т. зв. «feast of St. Barnabas» – день Святого Варнави), найдовшого дня в році. У п'ятнадцятій строфі митець сам на це вказує:

*This day the sunne is in his chiefest hight,
With Barnaby the bright,
From whence declining daily by degrees,
He somewhat loseth of his heat and light,
When once the Crab behind his back he sees.
But for this time it ill ordained was,
To chose the longest day in all the yeare,
And shortest night, when longest fitter weare:
Yet neuer day so long, but late would passe
(Spenser, 1997: 115).*

Згідно з астрономічним календарем, у той рік, коли відбулося весілля Едмунда Спенсера, день 11 червня тривав 16 годин і 15 хвилин, а ніч – усього 7 годин і 35 хвилин (Heatt, 1960: 10–11). Саме спираючись на цей факт, автор і вибудовує складну композицію тексту, що поділяється на 24 строфи, співвіднесені з 24 годинами доби. Весь текст поеми поділений на серії емоційно маркованих речень, що відповідають дню і ночі. Так, «до 17 строфи, де спадає ніч, рефрени є радісними, на зразок «*That all the woods may answer, and your eccho ring*» (Heatt, 1960: 10). Коли ж текст сягає 16 строфи із чвертю, автор робить ремарку: «*насталa ніч*» («*Now night is come...*» (Spenser, 1997: 116)) – і тональність твору різко зміню-

ється, що віднаходить вираження у зміні того ж рефрену: «*Ne let the woods them answer, nor their echo ring*» (Spenser, 1997: 116). Таким чином, перші шістнадцять строф «Епіталами» змальовують день весілля англійського митця від сходу сонця до його заходу, а останні вісім строф – коротку шлюбну ніч. Крім того, відповідно до кількості днів у році, в «Епіталамі» нараховується 365 довгих рядків. Як бачимо, Едмунд Спенсер не просто приурочує свій твір до дня власного одруження, але й оригінально інкорпорує його дату у структуру самого тексту, тобто використовує той самий структуротвірний прийом, що й Франческо Петрарка у «Книзі пісень», нарративна лінія якої зосереджена навколо гіперважливої для італійського поета дати – 6 квітня – дня, коли він вперше побачив Лауру, та дня її смерті.

Загалом кажучи, структура «Книги пісень» великого італійського гуманіста, як зауважує Марко Сантагата, надзвичайно «добре надається для інтерпретації, яка користується мовою чисел. Ця мова вже чужа сучасному читачеві, але легко прочитувалася людьми Середньовіччя» (Сантагата, 2008: 14–15). Як відомо, «Canzoniere» складається із 366 віршів, перша її частина («На життя мадонни Лаури») охоплює поезії 1 – 263, друга («На смерть мадонни Лаури»), відповідно, 264 – 366. Якщо ми читаємо нумерацію окремих текстів на шкалі літургійного календаря і після визначення початкової точки – сонет I – 6 квітня – відводимо кожному твору певний день року, то коли доходимо до канцони 264, першого твору другої частини, то потрапляємо на дату 25 грудня, тобто католицьке Різдво. З цього випливає, що 6 квітня, яке у 1327 р. припало на Страсну п'ятницю, є водночас днем смерті Христа і днем народження гриховного з точки зору ліричного героя Франческо Петрарки кохання до Лаури, тоді як день смерті жінки є днем народження Ісуса – і в цей день розпочинається процес повернення протагоніста до Бога. Саме у силовому полі протистояння цих смислових полюсів і розвивається весь сюжет «Книги пісень». Дещо від такої практики узяв, як буде показано далі, й Джон Донн.

Якщо «Епіталама» Едмунда Спенсера є торжеством життя і радості, то «Ноктюрн у День св. Люсі» Джона Донна є сумною, похмурою медитацією, приуроченою до смерті жінки. І якщо перший твір побудований на символізмі літнього сонцестояння, то другий є його абсолютною протилежністю – День св. Люсі є днем сонцестояння зимового, це найкоротший, а отже, найтемніший день у році. Джон Донн розпочинає свій твір

із кардинально відмінної від Спенсерової вихідної ліричної ситуації – поет змальовує гнітючу, безжиттєву атмосферу, яка оточила його протагоніста після смерті коханої:

*Tis the yeares midnight, and it is the dayes,
Lucies, who scarce seaven houres herself unmaskes,
The Sunne is spent, and now his flasks
Send forth light squibs, no constant rayes;
The worlds whole sap is sunke:
The generall balme th'hydroptique earth hath drunk,
Whither, as to the beds-feet, life is shrunke,
Dead and enterr'd...¹ (Donne, 2011: 91).*

Як бачимо, смерть жінки у цій поезії відбивається не лише у душі ліричного героя, але й із неймовірним масштабом у зовнішньому світі. Описуючи зміни, які спричинив її передчасний відхід, поет особливо наголошує на тому, що навіть сонце втратило свою живодайну силу, від чого земля перетворилася на холодний труп. Картини, які він вимальовує, різко контрастують зі Спенсеровими картинами розкішного червневого земного буяння:

*Bring with you all the Nymphes that you can heare
both of the riuers and the forrests greene:
And of the sea that neighbours to her neare,
Al with gay girlands goodly wel beseene.
And let them also with them bring in hand
Another gay girland
For my fayre loue of lillyes and of roses,
Bound trueloue wize with a blew silke riband.
And let them make great store of bridale poses...
(Spenser, 1997: 109).*

Якщо своєрідною кульмінаційною точкою «Епіталами», як цього і вимагає усталена поезитика жанру, є поява художнього образу подружнього ложа («*Now night is come, now soone her disaray, / And in her bed her lay*» (Spenser, 1997: 116)), то у Джона Донна, як бачимо, у центрі – образ вічного смертного ложа, могили. Відповідно – Едмунд Спенсер уводить у свій поетичний текст і прямо пов'язані з цим художнім образом мотиви народження нового життя та продовження існування роду у нових поколіннях («*That we may raise a large posterity*» (Spenser, 1997: 119)), тоді як Джон Донн замість народження говорить про знищення, замість появи нової людини – про повну дегуманізацію свого ліричного героя, буквально про його перетворення у «ніщо» («*nothing*»):

¹ Тут і далі – переклад Віктора Марача: «*Настала північ року – день святої / Люції: сім годин лиш скнів, / Й блиск сонця із-під хмурих його брів / Розсіяти не міг імлі густої. / Сік світу взятий під замок; / Земля останній допила ковток / Й на смертнім ложі дожива свій строк*» (Марач).

*...and I am re-begot
Of absence, darknesse, death; things which are not.
All others, from all things, draw all that's good,
Life, soule, forme, spirit, whence they beeing have;
I, by loves limbecke, am the grave
Of all, that's nothing² (Donne, 2011: 91).*

У контексті сказаного стає зрозуміло, чому сюжет «Епіталами», яка утворює перемогу життя над смертю, розпочинається саме з появою перших променів ранкової зорі, на самому світанку, а ліричний сюжет «Ноктюрна у День св. Люсі» – надвечір, коли гасне тьмяне грудневе денне світло.

Остання строфа поезії Джона Донна теж надається до зіставлення з твором Едмунда Спенсера. Як можна зауважити, «Епіталама» чітко спрямована у майбутнє. Її домінуючий настрій – нетерпеливе очікування спочатку ночі, аби наречений зміг нарешті увійти в покої нареченої, а потім – і довгого щасливого сімейного життя. Ліричний герой «Ноктюрна у День св. Люсі» не бачить для себе жодного майбутнього на спечаленій, омертвілій землі. Всі його думки сфокусовані довкола єдиного бажання – якомога швидше піти вслід за коханою:

*But I am None; nor will my Sunne renew.
You lovers, for whose sake, the lesser Sunne
At this time to the Goat is runne
To fetch new lust, and give it you,
Enjoy your summer all;
Since shee enjoys her long nights festivall,
Let mee prepare towards her, and let mee call
This houre her Vigill, and her Eve, since this
Both the yeares, and the dayes deep midnight is³
(Donne, 2011: 92).*

Дослідники творчості Джона Донна досі сперечаються, хто був тією жінкою, про яку так проникливо писав поет. Серед більшості літературознавців цей текст вважається присвяченим леді Люсі Бедфорд – близькій подрузі та покровительці письменника. Так, Гелен Гарднер називає «Ноктюрн у День св. Люсі» «компліментом графині» (Gardner, 1965: 251). Герберт Грірсон підтримує цю думку, стверджуючи, що якщо «Твікенгемський сад» був написаний для леді Бедфорд, то «Ноктюрн у День св. Люсі» теж, оскільки «гра-

² ...я поновивсь – / З хаосу, смерті, тьми знов народивсь. / В речах всіх стільки благ є – в них творець / Життя, дух, форму, сутність, душу вклав; / Я ж у любові тиглі склепом став / Для порожнечі – й сам вже мрець (Марач).

³ Та я – ніщо й вже сонця не побачу; / Коханці, лиш для вас воно – й свій біг / Спрямує туди, де Козеріг, / Щоб сяяти вам й ще дати втіх в додачу; / Спішіть до нього зусібч. / Вона ж для втіх вже вічну має ніч; / Пора й мені рушати їй настріч – / В канун її веду хвилинам лік: / Вже й день схилився до півночі, і рік.

финю звали Люсі, а настрої і ритміка обох віршів є різко схожими» (Grierson, 1912: XXII). Теодор Редпас натомість дотримується іншої позиції і припускає, що твір «стосується хвороби дружини Донна (приміром, у 1611 р.) чи її смерті у 1617 р.» (Redpath, 1983: 299). Ситуацію ускладнює ще й відсутність будь-якого, навіть приблизного, датування тексту.

На нашу думку, обраний нами для «Ноктюрна у День св. Люсі» інтерпретаційний контекст може дещо допомогти у вирішенні цих проблем, позаяк зіставляти аналізовані твори можна не лише у художній площині, але й біографічній. «Епіталама» була вперше опублікована у 1595 р. А в 1617 р. у житті Джона Донна стається подія настільки ж трагічна, наскільки щасливим було одруження Едмунда Спенсера – помирає під час пологів його дружина Анна Мор. Тобто за багато років, які відділяють публікацію «Епіталами» та смерть коханої жінки митця, він, безперечно, мав можливість познайомитися із цією поемою. На наше переконання, Джон Донн створював «Ноктюрн у День св. Люсі» саме як своєрідну «антиепіталаму», у всьому протиставляючи свій текст текстові попередника. Відтак – єдиною кандидатурою, яка може серйозно розглядатися як прототип героїні цього вірша, є саме Анна Мор. Логіка дуже проста: якщо Едмунд Спенсер писав про свою дружину, то Джон Донн, орієнтуючись на поему першого, так само.

Щоправда, у зв'язку із таким потрактуванням виникає одне логічне питання, проте і воно, на наш погляд, може бути роз'яснене. Йдеться про несумісність часових маркерів, позаяк відомо, що Анна Мор померла 15 серпня, а День св. Люсі припадає аж на 13 грудня. Вважаємо, що тут Джон Донн, подібно до Едмунда Спенсера, вдається до Петрарчиного художнього досвіду, який все ж дещо містифікував дату 6 квітня. Адже, як установили дослідники, у 1327 р., коли італійський поет начебто зустрів Лауру, Страсна п'ятниця була не 6, а 10 квітня, тому ця дата у «Книзі пісень» має не історичне, а насамперед символічне значення, натомість 6 квітня 1348 р., коли жінка померла, справді було днем Воскресіння Господнього. Тобто англійський митець аж ніяк не намагався прямо пов'язати смерть своєї дружини із днем зимового сонцестояння – цей зв'язок є, знову ж таки, лишень символічним. Це, звісно, той момент, який відрізняє Джона Донна від Едмунда Спенсера, котрий дату свого одруження вибирав самостійно, проте очевидно, що робив він це з тією ж символічною метою, що й обидва інші.

Висновки. Проведений нами аналіз «Епіталами» Едмунда Спенсера та «Ноктюрна у День св. Люсі» Джона Донна показав, що ці твори можна інтерпретувати у зіставній площині як своєрідні архетипні тексти, які стосуються найбільшого людського щастя та найбільшого людського горя (відповідно). Дата написання «Ноктюрна у День св. Люсі» невідома, проте орієнтація автора на текст «Епіталами», на наше переконання, безперечна. Поезія Джона Донна, як було продемон-

стровано, повністю інверсує вихідну сюжетну ситуацію, художню образність, символіку, пафос та навіть часопросторові характеристики поеми Едмунда Спенсера. Враховуючи встановлений між ними зв'язок, можна спробувати вирішити і проблему прототипу героїні «Ноктюрна у День св. Люсі» – цілком логічно припустити, що ним є дружина Джона Донна Анна Мор. А ця теза, своєю чергою, спонукає до висновку, що названий вірш не був написаний раніше за 1617 рік – рік її смерті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білоконенко І. “Epithalamion” Е. Спенсера – ода щасливому дню. *Актуальні проблеми філології і методики викладання мов.* 2015. № 11. С. 62–69.
2. Марач В. Из Джона Донна. URL : <http://maysterni.com/user.php?id=629&t=1&rub=183>.
3. Маркова М. Осмислення проблеми петраркізму Джона Донна у літературознавчому дискурсі. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки».* 2016. № 2 (12). С. 67–73.
4. Ніколаєнко С. Поетика любовної лірики Едмунда Спенсера : образні доміанти та жанрові модифікації : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.04. Київ, 2018. 237 с.
5. Сантагата М. Передмова. *Канцоньєре.* Харків : Фоліо, 2008. С. 5–18.
6. Donne J. *The Complete Poetry and Selected Prose.* New York : The Modern Library, 2011. 991 p.
7. Gardner H. *John Donne : The Elegies and the Songs and Sonets.* Oxford : Clarendon Press, 1965. XCIX + 272 p.
8. Heatt A. K. *Short Time’s Endless Monument.* New York : Columbia University Press, 1960. 118 p.
9. Redpath T. *The Songs and Sonets of John Donne.* London : Methuen, 1983. XXIV + 374 p.
10. Spenser E. *Amoretti and Epithalamion. A Critical Edition.* Tempe, AZ, 1997. 292 p.
11. *The Poems of John Donne : in 2 vols. / ed. by H. J. C. Grierson.* Oxford : Oxford University Press, 1912.

REFERENCES

1. Bilokonenko I. “Epithalamion” E. Spensera – oda shchaslyvomu dnu [“Epithalamion” of E. Spenser – an Ode to a Happy Day]. *Actual Problems of Philology and Methods of Language Teaching.* 2015. Nr 11. pp. 62–69 [in Ukrainian].
2. Marach V. Iz Dzhona Donna. URL : <http://maysterni.com/user.php?id=629&t=1&rub=183>.
3. Markova M. Osmyslennia problemy petrarkizmu Dzhona Donna u literaturoznavchomu dyskursi.
4. Nikolayenko S. Poetyka liubovnoi liryky Edmunda Spensera : obrazni dominanty ta zhanrovi modyfikatsii : dys. ... kand. filol. nauk : 10.01.04 [The Poetics of Edmund Spenser’s Love Lyrics : Figurative Dominants and Genre Modifications : Thesis : 10.01.04]. Kyiv, 2018. 237 p.
5. Santagata M. Peredmov [Preface]. *Canzoniere.* Kharkiv : Folio, 2008. pp. 5–18.
6. Donne J. *The Complete Poetry and Selected Prose.* New York : The Modern Library, 2011. 991 p.
7. Gardner H. *John Donne : The Elegies and the Songs and Sonets.* Oxford : Clarendon Press, 1965. XCIX + 272 p.
8. Heatt A. K. *Short Time’s Endless Monument.* New York : Columbia University Press, 1960. 118 p.
9. Redpath T. *The Songs and Sonets of John Donne.* London : Methuen, 1983. XXIV + 374 p.
10. Spenser E. *Amoretti and Epithalamion. A Critical Edition.* Tempe, AZ, 1997. 292 p.
11. *The Poems of John Donne : in 2 vols. / ed. by H. J. C. Grierson.* Oxford : Oxford University Press, 1912.